

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
НАУКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

**СОФІЯ РУСОВА – «ХРЕЩЕНА МАТИ»
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

ДО 160-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

ЧЕРНІГІВ
2016

УДК 37(092)(477)
ББК Ч33(4УКР)6
С 68

Рекомендовано до друку методичною радою Наукової бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка (Протокол № 1 від 21.01.2016 р.)

Укладач Калита В. Б., зав. науково-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка

Відповідальний редактор Макарова Г. Г., канд. пед. наук, директор Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка

С 68 Софія Русова – «хрещена мати» української національної школи : до 160-річчя від народження : біобліогр. покажч. / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Наук. б-ка ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, наук.-бібліогр. від. ; [уклад. В. Б. Калита ; відп. ред. Г. Г. Макарова]. – Чернігів, 2016. – 52 с.

Біобібліографічний покажчик присвячено життю, діяльності і педагогічній спадщині Софії Федорівни Русової (1856–1940) – видатного українського вченого, педагога, історика, етнографа, мистецтвознавця, громадського діяча, палкого патріота України. Видання покажчика приурочено до 160-річчя від дня народження, яке відзначається 18 лютого 2016 року, з метою популяризації творчої спадщини С. Русової.

У покажчику наведено перелік тих творів С. Русової та досліджень про її життя, багатогранну діяльність та педагогічну спадщину, які наявні у фонді Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка.

Біобібліографічний покажчик рекомендовано науково-педагогічним, педагогічним працівникам, студентам, учням, усім, хто цікавиться історією вітчизняної педагогічної думки, широкому загалу читачів.

УДК 37(092)(477)
ББК Ч33(4УКР)6

Наукова бібліотека ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка
Редакційний відділ ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2016

Від упорядників

З метою інформаційного та методичного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики, а також популяризації творчої спадщини видатних педагогів України, фахівці Наукової бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка випустили біобібліографічний покажчик «Софія Русова – «хрещена мати» української національної школи». Покажчик видано принагідно до 160-річчя від народження Софії Федорівни Русової (1856–1940), видатного педагога та письменниці, громадського та політичного діяча, палкої прихильниці національного виховання, фундатора українського краєзнавства, і, важливо, – нашої землячки.

Необхідно зазначити, що понад 70 років спадщина Софії Русової була прихована у спецсховищах з клеймом «буржуазна націоналістка». І лише після проголошення незалежності України предметом наукового дослідження стала її багатогранна педагогічно-просвітницька діяльність. Золоті джерела праць Софії Русової – не тільки історія педагогічної і психологічної думки, а й цілком сучасний погляд на загальні проблеми освіти і виховання. Особливо актуальною у педагогічній концепції Русової є ідея національного виховання й дитиноцентризм. Дослідники вважають, що за обсягом і рівнем просвітянської роботи вона стоїть поруч з Оленою Пчілкою і Христиною Алчевською, а за силою її слова на захист української культури, духовності, рідної мови – з Лесею Українкою.

Даний покажчик демонструє бібліографію творів С. Русової та публікацій про життя, діяльність та аспекти педагогічної спадщини педагога, які наявні у фонді Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка. Видання налічує 215 позицій бібліографічних записів, які згруповані за змістом у 7-ми тематичних розділах. У межах розділів документи розміщено за алфавітом їх авторів або назв. Допоміжний апарат представлений двома підрозділами: афоризми та цитати Софії Русової та іменним покажчиком авторів публікацій. У ньому наведено прізвища авторів досліджень, а також укладачів,

упорядників, редакторів, причетних до видань праць С. Русової та літератури про неї. Оскільки існує багато дослідників життя і творчості Софії Русової (їх перелік надається у II розділі), укладач вважає недоцільним подання в даному покажчику власної версії або «передрукування» з інших джерел біографії педагога. Надані лише основні віхи життя і діяльності Софії Федорівни Русової.

Бібліографічний опис і скорочення слів здійснено відповідно до чинних в Україні стандартів: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні правила та вимоги складання», ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою».

Біобібліографічний покажчик сприятиме швидкому пошуку першоджерел С. Русової та матеріалів про неї й адресований науковцям, студентам, педагогам, широкому загалу читачів.

Основні віхи життя і діяльності С. Ф. Русової

- 18 лютого 1856 р. народилася у с. Олешня на Чернігівщині у високоосвіченій родині Ліндфорсів.
- 1866–1870 рр. навчання у Фундуклеївській гімназії, яку закінчила із золотою медаллю.
- 1870р. відкрила приватний дитячий садок у Києві разом із сестрою Марією на 20 вихованців.
- 1872 р. стала членом українського товариства у Києві, куди входила прогресивна українська інтелігенція.
- 1874 р. вийшла заміж за Олександра Русова, майбутнього вченого, етнографа, фольклориста, українолюба.
- 1875–1876 рр. підготовка та видання подружжям Русових двох томів «Кобзаря» у Празі з метою збереження рукописних віршів Т. Г. Шевченка.
- 1876–1879 рр. повернулися в Україну, в Чернігів, організувала громадську бібліотеку, але влада не давала змоги займатися педагогічною діяльністю.
- 1879–1895 рр. активна громадсько-політична та педагогічна діяльність у Києві, Харкові, Одесі та інших містах. За національно-культурне відродження України заарештовували п'ять разів.
- 1895 р. переїзд до Чернігова на чотири роки, де долучилася до роботи місцевого учительського товариства.
- 1900–1902 рр. перебування у Полтаві.
- 1902 р. за наказом міністра внутрішніх справ переїхали до Петербурга, де було встановлено за сім'єю нагляд поліції.
- 1905 р. участь у Всеросійському з'їзді вчителів у Петербурзі.

- 1906 р. видання підручників «Початкова географія», «Український буквар», в основу яких покладені розробки видатного українського філолога О. Потебні.
- 1909 р. переїзд до Києва. Викладацька діяльність.
- 1910–1914 рр. співредактор та дописувач офіційного педагогічного часопису «Світло».
- 1911–1913 рр. поїздки до Брюсселя та Берліну, вивчення закордонного досвіду з дошкілля.
- 1915 р. евакуація родини до Саратова, несподівана смерть чоловіка О. Русова.
- 1916 р. повернулася до Києва.
- 1916–1921 рр. найдіяльніша участь у розбудові національної освіти в Українській Центральній Раді, голова центрального бюро Всеукраїнської учительської спілки, засновниця українського відділу з підготовки спеціалістів для дитячого садку при Фребелівському інституті, наглядала за діяльністю «Просвіт».
- 1921 р. період вимушеної еміграції спочатку у Відні, згодом у Празі, проте найпліднішої науково-педагогічної діяльності: випустила друком книги «Теорія і практика дошкільного виховання» (1924 р.), «Дидактика», «Нові методи дошкільного виховання » та ін.
- 1924–1929 рр. ініціювала створення й очолила притулок для дітей українців-емігрантів.
- 1937 р. увійшла до ради Всесвітнього союзу українок.
- 5 лютого 1940 р. померла у Празі, похована на Ольшанському цвинтарі.

**Твори С. Ф. Русової, які є у фонді
Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка**

Русова, С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова ; [ред. Н. Ф. Сідаш]. – Київ : Либідь, 1996. – 303 с.

Русова, С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. Кн. 1 / С. Русова ; за ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., передм., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Київ : Либідь, 1997. – 272 с.

Русова, С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. Кн. 2 / С. Русова ; за ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., передм., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Київ : Либідь, 1997. – 320 с.

Русова, С. Мемуари. Щоденник / С. Русова ; упоряд. В. Сергійчук, ред. М. Іщенко. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

Русова, С. Нова школа / С. Русова // Все для вчителя. – 2003. – № 27. – С. 5–11.

Русова, С. Ф. Наші Визначні Жінки : літературні характеристики-силуети / С. Ф. Русова. – Канада : Виніпег : Союз Українок Канади, 1945. – 105 с.

Про життя і діяльність Софії Русової

Американські правнуки Софії Русової // Десн. правда. – 2012. – № 83 (11 жовт.). – С. 12.

Антонець, Н. Дві гілки родоводу Софії Русової: історичні подробиці / Н. Антонець // Пед. газ. – 2012. – № 9 (верес.). – С. 7.

Антонець, Н. Сторінки з книги життя Софії Русової / Н. Антонець // Освіта України. – 2012. – № 39 (24 верес.). – С. 16.

Борисова, З. Подвижниця національного дошкільного виховання: до 150-річчя від дня народження С. Русової / З. Борисова // Дошк. виховання. – 2006. – № 3. – С. 3.

Волощук, О. Сіверські шляхи Софії Русової / О. Волощук, В. Єрмак // Сіверщина. – 2009. – № 34 (20 серп.). – С. 2.

Гаврик, В. Стежинами Софії Русової / В. Гаврик // Десн. правда. – 2014. – № 49 (11 груд.). – С. 3.

Гонюкова, Л. В. Громадсько-політична та культурно-просвітницька діяльність Софії Русової (1870-ті рр.–1940 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Л. В. Гонюкова. – Київ, 2000. – 19 с.

Демченко, Т. П. Громадська діяльність Софії Русової в еміграції / Т. П. Демченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 59–62.

Джус, О. В. Ментальність Софії Ліндфорс-Русової: дискурс у минуле й тенденції сьогодення / О. В. Джус /// Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т

ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 25–31.

Доркену, А. Перший в Україні біобібліографічний покажчик про Софію Русову / А. Доркену, Т. Лога // Рід. шк. – 2011. – № 3. – С. 77–79.

Єресько, О. Софія Русова та журнал "ДВ" : до 150-річчя від дня народження Софії Русової / О. Єресько // Дошк. виховання. – 2011. – № 2. – С. 2–3.

Єрмак, В. Чернігівські шляхи Софії Русової / В. Єрмак // Десн. правда. – 2015. – № 29 (21–23 лип.). – С. 7.

Зайцева, Л. А. Музично-просвітницька діяльність Софії Русової / Л. А. Зайцева, О. П. Бадалов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 74–77.

Зайченко, І. В. Дещо про стан сучасного русовознавства в Україні / І. В. Зайченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 9–12.

Клопот, В. Внесок С. Ф. Русової в освітньо-культурне життя Чернігівщини / В. Клопот // Матеріали науково-практичної конференції "Перші Фльорівські читання", 12 жовт. 2010 р. / ред. О. В. Клімова. – Чернігів, 2010. – С. 33–34.

Коваленко, Є. І. Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової. / Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Ніжин : НДПУ, 1998. – 214 с.

Коваленко, О. Б. Гніздо вільнодумства і гуманність: садиба Ліндфорсів-Русових в Олешні та її мешканці / О. Б. Коваленко, О. Я. Рахно. – Чернігів : Вид. Лозовий В. М., 2012. – 30 с. : фото.

Корнеєв, О. Географічне краєзнавство у просвітницькій діяльності Софії Русової / О. Корнеєв // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – № 37 (жовт.). – С. 7–10.

Кочерга, С. О. Громадянський кодекс Софії Русової-емігрантки / С. О. Кочерга // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 94–96.

Куценко, Л. Олександр та Софія Русови / Л. Куценко // "Народу самостійні діти...": українська доля Дикого поля / Л. Куценко. – Кіровоград, 2005. – С. 101–107.

Лазечко, Л. Меценати української культури: подружжя Русових / Л. Лазечко, П. Лазечко // Дзвін. – 2003. – № 9. – С. 127–133.

Майборода, В. "Той народ бере перемогу, який має найкращу школу" : до 150-річчя з дня народження С. Русової / В. Майборода // Уряд. кур'єр. – 2006. – № 32 (16 лют.). – С. 16.

Манжура, М. Софія Русова – славетна дочка України : урок-телепередача / М. Манжура // Поч. освіта. – 2006. – № 15 (квіт.). – С. 11–15.

Морозова, О. О. Софія Русова: сторінки життя та основні педагогічні ідеї в контексті нової української школи / О. О. Морозова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 222–224.

Нагачевська, З. І. Ясна зоря її життя... : (до 150-річчя від дня народження Софії Русової) / З. І. Нагачевська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 19–24.

Олійник, Н. А. Внесок С. Русової в освітню діяльність земств Чернігівської губернії у 90-х роках ХІХ століття / Н. А. Олійник // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 112–114.

Опанасенко, Н. І. Просвітницька діяльність С. Ф. Русової / Н. І. Опанасенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 115–116.

Павленко, С. Тут ходила Софія Русова / С. Павленко // Голос України. – 2011. – № 42 (5 берез.). – С. 6.

Пащенко, В. О. Громадсько-педагогічна діяльність С. Ф. Русової у полтавський період життя (1899–1902) / В. О. Пащенко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки / редкол.: Пащенко В. О. [та ін.]. – Полтава, 2007. – Вип. 5 (57). – С. 100–116.

Полум'яна патріотка : до 160-річчя від дня народження С. Ф. Русової (1856–1940) // Календар знамених і пам'ятних дат / ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова ; відп. ред. Н. В. Жданова. – 2016. – № 1. – С. 69–81.

Рахно, О. Подружжя Олександр та Софія Русови у суспільно-політичному житті України другої половини ХІХ –

початку ХХ ст. / О. Рахно // Сіверян. літопис. – 2012. – № 5–6. – С. 131–138.

Рахно, О. Я. Подружжя Олександр та Софія Русови за даними губернських жандармських управлінь та Департаменту державної поліції / О. Я. Рахно // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 141–150.

Русова Софія Федорівна (18561940) : педагог, громадська діячка, просвітелька // Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. ВНЗ : у 2 кн. Кн. 2: ХХ століття / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ, 2005. – С. 136–145.

Русова Софія Федорівна // Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ, 2008. – С. 790–701.

Русова Софія Федорівна // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ–ХХ ст.) : хрестоматія / упоряд. Л. Д. Березівська [та ін.] ; наук. ред. О. В. Сухомлинська. – Київ, 2003. – С. 137–153.

Сисоєва, С. О. Софія Русова / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова // Нариси з історії розвитку педагогічної думки : рек. МОН України як навч. посіб. для студентів ВНЗ / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. – Київ, 2003. – С. 197–203.

Сорохтеш, Л. С. Роль Софії Русової в об'єднанні українського жіноцтва / Л. С. Сорохтеш // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 158–159.

Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітель : (до 155-річчя від дня народження) : біобібліогр. покажч. / упоряд. А. М. Доркену [та ін.] ; наук. ред. П. І. Рогова, А. М. Доркену. –

Київ : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 176 с. – (Видатні педагоги світу ; вип. 6).

Софія Русова : [життя і педагогічна творчість] // Поч. освіта. – 2007. – № 16 (квіт.). – Наша вкладка.

Софія Федорівна Русова (1856–1940) // Історія педагогіки України в особах : навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко, І. Курок, Л. В. Задорожна. – Суми, 2005. – С. 174–180.

Софія Федорівна Русова (1856–1940) // 22 видатних українських педагоги : персоналії в історії нац. педагогіки : підручник / за заг. ред. А. М. Бойко. – Київ, 2004. – С. 321–338.

Турчин, О. Зоря шляхетності Софії Русової : / О. Турчин // Чернігів. відом. – 2009. – № 20 (13 трав.). – С. 17.

Філімонова, Т. В. С. Русова в історії розвитку вітчизняного дошкільного виховання / Т. В. Філімонова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 168–169.

Чекалюк, Н. Звернення Софії Русової крізь літа і відстані / Н. Чекалюк // Дзеркало тижня. – 2004. – № 19–25 черв. – С. 12.

Чубукова, Т. Історія України першої половини ХХ століття в особах. Софія Русова / Т. Чубукова // Історія в шк. – 2011. – № 9. – С. 38–42.

Чупира, Ю. І. Софія Русова як історик педагогіки / Ю. І. Чупира // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 173–175.

Шкель, М. В. Участь С. Ф. Русової у загальноросійському народницькому русі / М. В. Шкель // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 176–178.

Софія Русова і сучасники-педагоги: взаємовплив і порівняльний аналіз

Барнич, О. В. Проблема формування творчої особистості молодшого школяра у спадщині С. Русової та І. Франка / О. В. Барнич // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 12–13.

Богданець-Білоskalенко, Н. І. Національно-педагогічні погляди Софії Русової та Бориса Грінченка на розвиток освіти в Україні / Н. І. Богданець-Білоskalенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 63–66.

Гринь, Т. В. Аксиологічні основи у педагогічній концепції С. Русової та В. Сухомлинського (порівняльний аналіз) / Т. В. Гринь // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 71–74.

Зайченко, Н. І. Проблеми мови як педагогічного інструментарію у спадщині О. Потебні і С. Русової (порівняльний аналіз) / Н. І. Зайченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 78–82.

Коваль, В. О. Проблема екології людини в системі формування здорового способу життя К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського / В. О. Коваль, О. С. Чалий // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т

ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 149–151.

Ляхоцький, В. "Усе життя своє він віддав мистецтву й Україні...": Петро Холодний у спогадах Софії Русової : [про громадського, культурно-освітнього діяча, педагога Петра Холодного] / В. Ляхоцький, Ю. Телячий // Шлях освіти. – 2009. – № 1. – С. 33–37.

Міленіна, Г. С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтесорі: порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г. С. Міленіна ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2015. – 20 с.

Новгородська, Ю. Г. Порівняльний аналіз педагогічних поглядів С. Русової та В. Сухомлинського на проблему естетичного виховання / Ю. Г. Новгородська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 105–107.

Носко, Ю. М. Вплив наукових ідей К. Д. Ушинського на формування педагогічних поглядів С. Ф. Русової / Ю. М. Носко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 57–61.

Пантюк, Т. І. Вплив відомих представників української інтелігенції на становлення світоглядної позиції Софії Русової / Т. І. Пантюк, М. П. Пантюк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 117–119.

Січкара, А. Софія Русова і Ксенія Маєвська: ідеї діяльнісного підходу до морального виховання / А. Січкара // Дошк. виховання. – 2012. – № 12. – С. 10–12.

Турчина, І. С. Ідея націоналізації освіти в педагогічній спадщині О. Кониського та С. Русової / І. С. Турчина // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 7–13.

Халімон, Н. Погляди С. Русової та Л. Дєполович на вимоги до професійної етики педагога / Н. Халімон // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 47–50.

Явоненко, М. В. Проблема розвитку дитячої літературної творчості в контексті ідей С. Русової та В. Сухомлинського / М. В. Явоненко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 78–83.

Ярмак, Н. О. Погляди С. Русової та О. Музиченка на формування особистості дитини / Н. О. Ярмак // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 174–85.

Педагогічна спадщина С. Русової

Артемова, Л. В. Педагогічна спадщина Софії Русової / Л. В. Артемова // Історія педагогіки України: підруч. для студентів ВПНЗ / Л. В. Артемова. – Київ, 2006. – С. 245–251.

Барило, О. А. Ідеї західноєвропейської теорії вільного виховання кінця ХІХ–першої третини ХХ століття у контексті педагогічної концепції С. Ф. Русової / О. А. Барило // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 42–47.

Бойко, В. О. Ідеї С. Русової і процес реабілітації дітей-інвалідів / В. О. Бойко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 39–40.

Бондар, Л. С. Проблеми позашкільної освіти у творчій спадщині С. Русової / Л. С. Бондар // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 41–43.

Васильєва, Р. Ю. Збереження життя і здоров'я дітей в системі виховання С. Ф. Русової / Р. Ю. Васильєва // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 46–48.

Вергунова, В. С. Проблема формування естетичного досвіду дитини у педагогічній спадщині С. Русової / В. С. Вергунова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів.

держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 33–35.

Вергунова, В. С. Формування ціннісного ставлення особистості до мистецтва у світлі ідей С. Русової / В. С. Вергунова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 37–40.

Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко ; відп. за вип. І. В. Зайченко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – 187 с.

Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко ; відп. за вип. Т. В. Гринь. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – 207 с.

Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко ; відп. за вип. І. В. Зайченко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – 227 с.

Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко ; відп. за вип. І. В. Зайченко, Є. Ф. Вінниченко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – 367 с.

Власова, О. Б. Музичне виховання як один з засобів розвитку й формування особистості дитини в концепції національної освіти С. Ф. Русової / О. Б. Власова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т

ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 124–128.

Гаврилюк, С. М. Окремі аспекти художнього розвитку дітей 5–7 років у педагогічній спадщині С. Русової / С. М. Гаврилюк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 54–56.

Галів, М. Д. Проблема формування характеру особистості у педагогічній творчості Софії Русової / М. Д. Галів // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 49–53.

Головчук, С. Ю. Педагогічна концепція розумового виховання молодшого школяра у творах С. Русової / С. Ю. Головчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 142–145.

Горбунова, Н. В. Ідеї національного виховання у творчості Софії Русової / Н. В. Горбунова, О. А. Перерва // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 54–56.

Джус, О. В. Виховні мотиви в літературно-критичному доробку Софії Русової / О. В. Джус // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 7–13.

Джус, О. В. Естетичне виховання в системі педагогічних поглядів Софії Русової / О. В. Джус // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 87–90.

Джус, О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції : монографія / О. В. Джус. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 260 с.

Донець, Г. Ю. Проблеми морального виховання в педагогічній концепції С. Ф. Русової / Г. Ю. Донець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 79–83.

Душек, М. О. Концепція громадянського виховання крізь призму педагогічних поглядів С. Ф. Русової / М. О. Душек // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 44–45.

Жук, О. Ю. Мета і завдання розумового виховання у вітчизняній педагогічній думці кінця ХІХ–початку ХХ століття // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2014. – Вип. 122. – С. 86–90.

Жук, О. Ю. Проблема мети і завдань розумового виховання у педагогічній спадщині С. Ф. Русової / О. Ю. Жук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 65–68.

Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : (наук. вид.) / І. В. Зайченко. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 1999. – 182 с.

Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : (наук. вид.) / І. В. Зайченко. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 1996. – 116 с.

Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студентів пед. спец. вузів / І. В. Зайченко. – вид. 2-ге, допов. і перероб. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2000. – 234 с.

Зайченко, І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової : навч. посіб. для студентів пед. спец. вузів / І. В. Зайченко. – 3-тє вид., допов. і перероб. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2006. – 264 с.

Зайченко, І. В. Цінності національної освіти й національного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової / І. В. Зайченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 3–7.

Зацаринна, Г. "Золоті ключі" спадщини Софії Русової / Г. Зацаринна // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 34–36.

Кобко, Л. М. Ідеї особистісно орієнтованого навчання у педагогічній спадщині Софії Русової / Л. М. Кобко, Т. В. Гокова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 83–85.

Коваленко, О. В. Образ матері у спадщині С. Ф. Русової / О. В. Коваленко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 146–148.

Коваленко, О. В. Удосконалення змісту дошкільної освіти в контексті психолого-педагогічної спадщини С. Ф. Русової / О. В. Коваленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 89–91.

Кравченко, Л. М. Ідея нової школи і національної освіти у творчості С. Ф. Русової початку ХХ століття / Л. М. Кравченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 32–34.

Криловець, М. І. Проблема педагогічної майстерності вчителя в педагогічній спадщині С. Русової / М. І. Криловець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 97–98.

Кудикіна, Н. В. Внесок С. Русової у розуміння фольклорних ігор як унікального засобу народної педагогіки / Н. В. Кудикіна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 61–62.

Мазуренко, С. Г. Трудове виховання в працях Софії Русової / С. Г. Мазуренко // Вісник Чернігівського

національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 88. – С. 118–120.

Мафтин, Л. В. Становлення українознавства періоду визвольних змагань українців (1917–1920 рр.) у контексті педагогічних поглядів Софії Русової / Л. В. Мафтин // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 101–104.

Мельник, О. Погляди С. Русової на особу: історіографія питання / О. Мельник // Освіта і упр. – 2012. – № 2–3. – С. 150–155.

Міхно, О. П. Проблема формування національної самосвідомості в публікаціях С. Русової в журналі "Світло" (1910–1914 рр.) / О. П. Міхно // Шлях освіти. – 2011. – № 2. – С. 41–44.

Новгородський, Р. Г. Сім'я в контексті мікро факторів соціалізації особистості в педагогічній спадщині Софії Русової / Р. Г. Новгородський // Науково-теоретичний збірник. Спеціальний випуск № 3 : Психологія. Педагогіка / голов. ред. В. П. Коцур [та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – С. 287–290.

Огієнко, Д. П. С. Ф. Русова про деякі проблеми трудового виховання на Чернігівщині (кінець ХІХ ст.) / Д. П. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 67–68.

Пеньковець, О. М. Соціалізація людини у філософсько-освітніх поглядах С. Русової / О. М. Пеньковець // Вісник

Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 84. – С. 133–136.

Пеньковець, О. М. Соціальне самостановлення особистості як мета освіти у філософських поглядах Софії Русової / О. М. Пеньковець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 115–116.

Пеньковець, О. М. Соціальні цінності виховання в філософських поглядах С. Русової / О. М. Пеньковець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 173–176.

Печенко, І. П. Софія Русова: українська дитина та її соціалізація / І. П. Печенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 122–124.

Пироженко, Л. В. Проблема змісту національної початкової освіти в педагогічній спадщині Софії Русової / Л. В. Пироженко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 133–135.

Попиченко, С. С. До питання про концепцію дошкільного виховання у спадщині Софії Русової / С. С. Попиченко, Л. В. Іщенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т

ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 131–135.

Рудник, Т. В. Організаційно-педагогічне забезпечення процесу соціальної реабілітації дітей з функціональними обмеженнями в педагогічній спадщині Софії Русової / Т. В. Рудник // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 153–154.

Силко, Є. М. Ідея єдності людини і природи в педагогічній спадщині С. Русової / Є. М. Силко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 263–265.

Силко, Р. М. Педагогічні ідеї С. Ф. Русової у фаховій підготовці вчителів образотворчого мистецтва / Р. М. Силко, Є. М. Силко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 85–89.

Скрипник, Г. Наукова спадщина О. О. Русова в контексті актуальних проблем української етнології / Г. Скрипник // Нар. творчість та етнографія. – 2007. – № 2. – С. 9–13.

Скрипник, Г. Наукова спадщина О. О. Русова в контексті актуальних проблем української етнологічної науки / Г. Скрипник // Світогляд. – 2007. – № 5. – С. 40–42.

Слобожаніна, Н. П. Представники історичного краєзнавства Чернігівщини у "Моїх споминах" Софії Русової / Н. П. Слобожаніна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів.

держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 153–154.

Стукало, Н. М. Методико-математичні погляди С. Ф. Русової / Н. М. Стукало // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 160–162.

Сухомлинська, О. В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки / О. В. Сухомлинська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 5–8.

Таран, О. М. Оцінка С. Русовою інноваційних форм навчання в реформаторській педагогіці кінця ХІХ–початку ХХ століття / О. М. Таран // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 163–164.

Фролова, О. Особа як об'єкт філософсько-освітнього вчення Софії Русової / О. Фролова // Філософія освіти. – 2005. – № 2. – С. 162–170.

Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів : ЧОППО ім. К. Д. Ушинського, 2012. – № 26. – 68 с.

Фролова, О. Поняття освіти у філософсько-педагогічному вченні С. Русової / О. Фролова // Філософ. обрії. – 2005. – № 14. – С. 187–198.

Шевченко П. Трудове виховання в педагогічній спадщині С. Ф. Русової / П. Шевченко // Рід. шк. – 2005. – № 8. – С. 79–80.

Юда, Л. А. Гендерні аспекти педагогічної спадщини С. Ф. Русової / Л. А. Юда // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2012. – Вип. 96. – С. 252–256.

Юда, Л. А. Засоби етнопедагогіки в педагогічній спадщині С. Ф. Русової / Л. А. Юда // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 350–353.

Янко Н. О. Проблеми формування мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів у лінгводидактичній спадщині С. Ф. Русової / Н. О. Янко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 152–156.

С. Русова про...

Березівська, Л. Д. С. Ф. Русова про реформування шкільної освіти в Україні / Л. Д. Березівська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 32–35.

Бобир, О. В. Софія Русова про роль і значення жінки в українському культурному процесі / О. В. Бобир // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 27–29.

Бондаренко, Н. Б. С. Ф. Русова про роль педагога у формуванні основ духовності дошкільника / Н. Б. Бондаренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 44–45.

Вертугіна, В. М. Софія Русова про виховання дітей з особливими потребами / В. М. Вертугіна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 41–42.

Гордій, Н. М. Софія Русова про деякі засоби національного виховання / Н. М. Гордій, І. В. Корякіна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 57–58.

Демченко, Т. Софія Русова про революціонерів-народолюбців / Т. Демченко // Сіверян. літопис. – 2012. – № 3–4. – С. 129–133.

Дорошенко, Т. В. Про деякі аспекти творчого розвитку особистості дитини в педагогічній концепції С. Ф. Русової / Т. В. Дорошенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 91–94.

Дорошенко, Т. В. С. Русова про естетичне виховання дітей дошкільного віку / Т. В. Дорошенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 26–29.

Дорошенко, Т. В. Софія Русова про значення гри у розвитку дитини / Т. В. Дорошенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 106–111.

Зайченко, І. В. С. Русова про мету і завдання дошкільного виховання / І. В. Зайченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 5–9.

Зайченко, І. В. С. Русова про моральність педагога як внутрішню духовну якість його особистості / І. В. Зайченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 21–26.

Кобрій, М. В. С. Русова про виховання в учнів самостійності та творчості / М. В. Кобрій // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 86–88.

Коваленко, Є. І. Софія Русова про теоретико-методологічні засади педагогіки як науки / Є. І. Коваленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 13–18.

Коваленко, О. В. С. Русова про роль родини у виховання дитини / О. В. Коваленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 10–15.

Комісар, І. С. С. Ф. Русова про підготовку вчителя української школи / І. С. Комісар // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки / редкол.: Пащенко В. О. [та ін.]. – Полтава, 2007. – Вип. 5 (57). – С. 190–196.

Комісар, І. С. С. Ф. Русова про формування особистості національного вчителя / І. С. Комісар // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 48–50.

Кошель, А. П. С. Русова про естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва / А. П. Кошель // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т

ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 43–45.

Кошель, В. М. Про деякі принципи дошкільної освіти у спадщині С. Русової / В. М. Кошель // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 84–85.

Кравчук, Л. В. Дещо про морально-етичного виховання дитини у творчості С. Русової / Л. В. Кравчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 40–42.

Мурашко, О. П. Про деякі аспекти морального виховання молодших школярів у спадщині Софії Русової / О. П. Мурашко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 86–88.

Огієнко, Д. П. Софія Русова про педагогічні вимоги до організації дитячої праці / Д. П. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 108–109.

Огієнко, Н. М. С. Русова про освітньо-виховний потенціал природи рідного краю / Н. М. Огієнко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 225–226.

Огієнко, Н. М. С. Ф. Русова про виховні завдання природознавства(за сторінками маловідомих творів)

/ Н. М. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 54–56.

Огієнко, Н. М. С. Ф. Русова про краєзнавчу роботу в школі / Н. М. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 110–111.

Олійник, В. В. С. Русова про роль свята в патріотичному вихованні дитини / В. В. Олійник // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 88–89.

Олійник, Н. А. С. Русова про деякі фактори громадянського виховання особистості / Н. А. Олійник // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету / Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 227–228.

Осіпова, О. С. Софія Русова про музичне виховання дітей дошкільного віку / О. С. Осіпова // Теоретико-методичні проблеми підготовки студентів до естетичного виховання учнів початкових класів / відп. за вип. Т. В. Дорошенко, О. М. Грисюк. – Чернігів, 2011. – Вип. 10. – С. 65–68.

Осіпова, О. С. Софія Русова про музичне виховання дошкільнят / О. С. Осіпова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету / Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ;

голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 229–230.

Пеньковець, О. М. Соціально-філософське вчення С. Русової про освіту / О. М. Пеньковець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 16–21.

Потій, Н. Софія Русова про стан земської початкової освіти в Чернігівській губернії у II половині XIX ст. / Н. Потій // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 6–11.

Примак, Н. М. С. Русова про роль рідної мови у розвитку дошкільнят / Н. М. Примак // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 253–254.

П'ясецька, Н. А. Софія Русова про формування основ здорового способу життя / Н. А. П'ясецька // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 138–140.

Семчук, С. І. С. Русова про вплив художніх творів на становлення особистості / С. І. Семчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 46–48.

Терлецька, У. І. С. Русова про професійні обов'язки виховательки дитячого садка / У. І. Терлецька // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету.

Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 74–77.

Товкач, І. Є. С. Русова про деякі фактори індивідуально-психологічних особливостей дошкільників / І. Є. Товкач // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 293–294.

Федорова, М. А. С. Русова про соціалізацію дошкільнят і сучасні проблеми виховання їхньої культури поведінки / М. А. Федорова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 167–168.

Хало, З. П. Дещо про інтелектуальний розвиток дошкільнят у педагогічній спадщині Софії Русової / З. П. Хало // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 170–171.

Чепіль, М. М. Софія Русова про краєзнавство як засіб національного виховання учнів / М. М. Чепіль // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 171–172.

Педагогічна спадщина С. Русової і сучасна вітчизняна освіта

Алексеюк, Л. Р. Актуалізація ідеї національного виховання Софії Русової в процесі підготовки молодших спеціалістів у кооперативних навчальних закладах першого рівня акредитації / Л. Р. Алексеюк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 36–38.

Антипець, В. П. З досвіду роботи Центру "Перлина" за педагогічними ідеями С. Ф. Русової / В. П. Антипець // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 30–32.

Буковська, О. О. Реалізація гуманістичних ідей С. Русової в роботі з неблагополучними підлітками / О. О. Буковська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 26–28.

Вергунова, В. С. Формування художньої свідомості молодших школярів у світлі ідей С. Русової / В. С. Вергунова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 115–119.

Гарус, С. Педагогічна спадщина С. Ф. Русової : (у практиці роботи гімназії) / С. Гарус // Поч. шк. – 2012. – № 6. – С. 56–57.

Гарус, С. О. Використання педагогічної спадщини С. Русової в практиці роботи Ріпкинської гімназії / С. О. Гарус // Вісник Чернігівського національного педагогічного

університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 50–52.

Гребницька, О. Багатогранність духовного виховання за ідеями Софії Русової / О. Гребницька // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 28–33.

Гринь, Т. В. З досвіду практичної реалізації педагогічних ідей С. Русової в сучасних умовах / Т. В. Гринь, Н. О. Кириченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 69–73.

Гринь, Т. В. Реалізація педагогічних ідей С. Русової в сучасній шкільній практиці / Т. В. Гринь // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 34–37.

Грисюк, О. М. Педагогічні ідеї Софії Русової у контексті аналізу змісту програм сучасного дошкільного виховання / О. М. Грисюк // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 75–77.

Джус, О. В. Ціннісні імперативи творчої спадщини Софії Русової у контексті сучасних націотворчих процесів в Україні / О. В. Джус // Шлях освіти. – 2011. – № 2. – С. 38–40.

Завгородня, Т. К. Софія Русова і проблеми дидактики сучасної загальноосвітньої школи / Т. К. Завгородня // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету.

Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 69–73.

Заровська, Л. Тенденції подальшого прогресивного розвитку та удосконалення уроків трудового навчання в школі на основі вчення Софії Русової / Л. Заровська // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 51–55.

Ільків, М. П. Педагогічна спадщина С. Русової – неоціненний скарб для сучасного українського державотворення / М. П. Ільків // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 112–113.

Калиняк, Л. Віночок вити – життя любити : заняття за ідеями С. Русової / Л. Калиняк // Дошк. виховання. – 2006. – №3. – С. 5–6.

Кміть, О. В. Основні сучасні тенденції розвитку англomовної освіти молодших школярів в Україні у контексті педагогічної концепції С. Русової / О. В. Кміть // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 135–137.

Корж, Н. М. Втілення педагогічних ідей Софії Русової / Н. М. Корж // Упр. шк. – 2006. – № 2 (січ.). – С. 20–23.

Ланько, Н. Реалізація ідей Софії Русової на Чернігівщині: історія і сучасність / Н. Ланько // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 12–19.

Лисенко, І. Внесок С. Ф. Русової у розвиток освіти на Чернігівщині у кінці XIX – на початку XX століття / І. Лисенко // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 3–5.

Наконечна, В. М. З досвіду вивчення творчості С. Русової на факультеті початкового навчання Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка / В. М. Наконечна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 75–78.

Недільченко, О. М. Збуваються мрії Софії. Використання спадщини С. Ф. Русової в умовах сучасного дошкільного закладу / О. М. Недільченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 90–92.

Норов, О. О. "Нова школа" Софії Русової і аксіологічні вектори сучасної освіти / О. О. Норов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 83–84.

Носко, М. О. Софія Русова: світло її ідей / М. О. Носко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 3–4.

Огієнко, Д. П. Внесок С. Ф. Русової у розробку проблем трудового виховання / Д. П. Огієнко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні

науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 95–96.

Павленко, О. В. Проекційна функція художнього твору в системі формування емпатійного потенціалу молодшого школяра в контексті педагогічної парадигми С. Ф. Русової / О. В. Павленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 138–141.

Райська, Л. Г. Навчання рідної мови у світлі лінгводидактичної концепції Софії Русової / Л. Г. Райська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 145–147.

Рогальська, Н. В. До проблеми реалізації творчих ідей С. Ф. Русової у підготовці магістрів дошкільної освіти / Н. В. Рогальська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2006. – Вип. 39. – С. 151–152.

Синекоп, Л. О. З досвіду використання ідеї Софії Русової в роботі з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку / Л. О. Синекоп // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2009. – Вип. 71. – С. 57–60.

Синекоп, Л. О. Принципи національного виховання в практиці роботи школи-дитячого садка імені Софії Русової / Л. О. Синекоп // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів.

нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 270–272.

Скомороха, Г. О. Реалізація в сучасному садку принципу духовного розвитку особистості як провідної ідеї освіти (з досвіду практичного використання педагогічної спадщини Софії Русової) / Г. О. Скомороха // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 273–275.

Смольникова, Г. В. Впровадження ідей С. Русової, спрямованих на соціально-моральне виховання дошкільників / Г. В. Смольникова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 280–282.

Стельмах, В. В. Ідеї К. Ушинського, С. Русової, Г. Ващенко у практиці роботи сучасної початкової школи (з досвіду роботи) : метод. посіб. / В. В. Стельмах ; за ред. І. В. Зайченко. – Чернігів : [б.в.], 2009. – 40 с.

Турчин, Т. М. Педагогічні ідеї С. Русової в контексті сучасності / Т. М. Турчин // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 112–115.

Шило, З. Проблеми розвитку творчих здібностей дітей у спадщині Софії Федорівни Русової та її значення для сучасної школи / З. Шило // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 24–27.

Явоненко, М. В. Нова школа, про яку мріяла Софія Русова / М. В. Явоненко // Вісник Чернігівського державного

педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2007. – Вип. 47. – С. 97–100.

Ярмак, Н. Використання педагогічної спадщини Софії Русової в інноваційному оновленні освіти України / Н. Ярмак // Філософія освіти і педагогіки : наук.-метод. зб. / голов. ред. М. М. Коропатник. – Чернігів, 2012. – № 26. – С. 42–46.

Увічнення пам'яті С. Ф. Русової

Волощук, О. Створено благодійний фонд Софії Русової / О. Волощук // Сіверщина. – 2009. – № 26 (25 черв.). – С. 6.

Дульцева, А. Лауреати премії імені Софії Русової : досягнення кращих педагогів Чернігівщини / А. Дульцева // Освіта України. – 2010. – № 79 (22 жовт.). – С. 3.

Корж, Н. М. Роль центру педагогічної спадщини Софії Русової у розвитку сучасного навчального закладу / Н. М. Корж // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. – Чернігів, 2011. – Вип. 93. – С. 156–158.

Лауреати обласної премії імені Софії Русової 2010 року // Гарт. – 2010. – № 41 (8 жовт.). – С. 2.

Музей Софії Русової : [в Олешні на Ріпкинщині відкрився музей] // Десн. правда. – 2013. – № 40 (3 жовт.). – С. 3.

Первый памятник Софии Русовой появится на Черниговщине // Семь дней. – 2010. – № 11 (17 марта). – С. 5.

Положення про нагородження нагрудним знаком "Софія Русова" Міносвіти і науки України : затв. наказом Міносвіти і науки України № 402 від 11.07.2005 р. // Інформ. зб. МОН України. – 2005. – № 28–29. – С. 36–38.

Сапон, В. Перші лауреати : [до Дня працівників освіти вручено премії ім. С. Русової] / В. Сапон // Десн. правда. – 2007. – № 115 (6 жовт.). – С. 1.

Тютюнник, Є. Нова оселя Софії Русової : [музей світлої пам'яті Софії Русової] / Є. Тютюнник // Уряд. кур'єр. – 2013. – № 184 (9 жовт.). – С. 17.

Тютюнник, Є. Софія Русова повернулася до Чернігова : її образ буде присутній у стінах ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка / Є. Тютюнник // Уряд. кур'єр. – 2011. – № 190 (14 жовт.). – С. 16.

Ширай, Р. Вечір пам'яті Софії Русової / Р. Ширай // Десн. правда (вільна). – 2010. – № 15 (9 лют.). – С. 8.

Афоризми та цитати Софії Русової

Бути гарним педагогом — це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди й Науки.

Кохаючи свою національну культуру, дитина поважатиме й друга і націю й цікавитиметься їхнім життям, навчиться шукати й знаходити у вселюдській культурі ті скарби художні, наукові й моральні, які можуть стати їй найріднішими, бо не нав'язані з боку, а органічно прищеплені до її душі.

Рідна мова — це перша умова, щоб учні проходили науку свідомо.

Народові, який не має своєї школи і не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть. Ось через що сучасним гаслом усякого свідомого українця мусить бути завдання: рідна школа на Україні.

Націоналізм в його позитивному значенні, який характерний для кожного народу, який проживає в незалежній самостійній державі, ідентичний патріотизмові.

Національне виховання – не сумісне з шовінізмом, це виховання в душі своєї рідної мови, на українських переказах, віруваннях, звичаях історії свого народу, своїй культурі, фольклорній творчості народу.

Українська самосвідомість – відчуття задоволення, гордості за приналежність особистості до своєї нації, до своєї держави...

Національна самосвідомість формується в сім'ї та школі, коли вони спілкуються рідною мовою, співають і слухають рідні пісні, слухають рідну музику, музику своїх композиторів, свого народу, дотримуються своїх обрядів і традицій.

Велике значення в національному вихованні має обряд відзначення народних свят.

В Україні повинна бути своя національна школа, на своїй державній рідній мові...

Завдання школи – формувати дитину-українця на своїй національній основі, народній педагогіці. Однак пам'ятати слова геніального письменника:

«І чужому научайтесь,
І свого не цурайтесь...»

Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя.

Дитяча душа потребує ласки, симпатії, любові, і не загальної, а персональної; кожна дитина потребує, щоб хтось любив її більше за всіх; вона не може нормально розвиватися без материнської любові і ласки...

Велике слово – школа! Се скарб найкращий кожного народу, се ключ золотий, що розмикає пута несвідомості, се шлях до волі, до науки, до добробуту.

У велелюдським житті тільки той народ і бере перемогу, який має найкращу школу.

Кожна держава, що через ті чи інші обставини, дійшла до руїни, може з неї врятуватись, коли добре організує свою єдину національну школу від нижчої до вищої.

Хіба є в кожного народу щось коштовніше, ніж душі його дітей, і хіба є обов'язки вищі за обов'язки виховати з них людей – громадян?

Іменний покажчик авторів публікацій

Алексеюк Л. Р. 36
Антипець В. П. 36
Антонець Н. 8
Артемова Л. В. 18
Бадалов О. П. 18
Барило О. А. 18
Барнич О. В. 15
Березівська Л. Д. 12, 29
Бобир О. В. 29
Богданець-Білокаленко Н. І. 15
Бойко В. О. 18
Бондар Л. С. 18
Бондаренко Н. Б. 29
Борисова З. 8
Буковська О. О. 36
Васильєва Р. Ю. 18
Вергунова В. С. 18, 19, 36
Вертугіна В. М. 29
Власова О. Б. 19
Волощук О. 8, 43
Гаврик В. 8
Гаврилюк С. М. 20
Галів М. Д. 20
Гарус С. О. 36
Головчук С. Ю. 20
Гонюкова Л. В. 8
Горбунова Н. В. 20
Гордій Н. М. 29
Гребницька О. 37
Гринь Т. В. 15, 37
Грисюк О. М. 37
Демченко Т. П. 8, 30
Джус О. В. 8, 20, 21, 37
Донець Г. Ю. 21

Доркєну А. 9, 12
Дорошенко Т. В. 30
Дульцева А. 43
Душек М. О. 21
Єресько О. 9
Єрмак В. 9
Жданова Н. В. (ред.). 11
Жук О. Ю. 21
Завгородня Т. К. 37
Задорожна Л. В. 13
Зайцева Л. А. 9
Зайченко І. В. 9, 22, 30
Зайченко Н. І. 15
Заровська Л. 38
Зацаринна Г. 22
Ільків М. П. 38
Іщенко М. (ред.) 7,
Калиняк Л. 38
Клопот В. 9
Кміть О. В. 38
Кобко Л. М. 22
Кобрій М. В. 31
Коваленко Є. І. (авт., ред., упоряд.) 7, 9, 31
Коваленко О. Б. 10
Коваленко О. В. 23, 31
Коваль В. О. 15
Комісар І. С. 31
Корж Н. М. 38, 43
Корнеєв О. 10
Коропатник М. М. (ред.) 21, 27
Корякіна І. В. 29
Коцур В. П. (ред.) 24,
Кочєрга С. О. 10
Кошель А. П. 31
Кошель В. М. 32
Кравченко Л. М. 23
Кравчук Л. В. 32

Кремень В. Г. 12
Криловець М. І. 23
Кудикіна Н. В. 23
Курок І. 13
Куценко Л. 10
Лазечко Л. 10
Ланько Н. 38
Лисенко І. 39
Ляхоцький В. 16
Мазуренко С. Г. 23
Майборода В. 10
Манжура М. 10
Мафтин Л. В. 24
Мельник О. 24
Міленіна Г. С. 16
Міхно О. П. 24
Морозова О. О. 10
Мосіяшенко В. А. 13
Мурашко О. П. 32
Нагачевська З. І. 11
Наконечна В. М. 39
Недільченко О. М. 39
Новгородська Ю. Г. 16
Новгородський Р. Г. 24
Норов О. О. 39
Носко М. О. 19, 39
Носко Ю. М. 16
Огієнко Д. П. 24, 32, 39
Огієнко Н. М. 32, 33
Олійник В. В. 33
Олійник Н. А. 11, 33
Опанасенко Н. І. 11
Осіпова О. С. 33
Павленко О. В. 40
Павленко С. 11
Пантюк М. П. 16
Пантюк Т. І. 16

Пеньковець О. М. 24, 25, 34
Печенко І. П. 25
Пироженко Л. В. 25
Пінчук І. М (упоряд.) 7
Попиченко С. С. 25
Потій Н. 34
Примак Н. М. 34
П'ясецька Н. А. 34
Райська Л. Г. 40
Рахно О. Я. 12
Рогальська Н. В. 40
Рогова П. І.(ред.) 12
Рудник Т. В. 26
Сапон В. 43
Семчук С. І. 34
Сергійчук В. (упоряд.) 7
Силко Є. М. 26
Силко Р. М. 26
Синекон Л. О. 40
Сисоєва С. О. 12
Сідаш Н. Ф. (ред.) 7,
Січкара А. 17
Скомороха Г. О. 41
Скрипник Г. 26
Слобжаніна Н. П. 26
Смольникова Г. В. 41
Стельмах В. В. 41
Стукало Н. М. 27
Сухомлинська О. В. 12, 27
Таран О. М. 27
Телячий Ю. 16
Терлецька У. І. 34
Товкач І. Є. 35
Турчин Т. М. 41
Турчина І. С. 17
Тютюнник Є. 43, 44
Федорова М. А. 35

Філімонова Т. В. 13
Фролова О. 27
Халімон Н. 17
Хало З. П. 35
Чекалюк Н. 13
Чепіль М. М. 35
Чубукова Т. 13
Чупира Ю. І. 13
Шевченко П. 27
Шило З. 41
Ширай Р. 44
Шкель М. В. 14
Юда Л. А. 28
Явоненко М. В. 17, 41
Янко Н. О. 28
Ярмак Н. О. 17, 41

Зміст

Від упорядників.....	3
Основні віхи життя і діяльності С. Ф. Русової.....	5
Твори С. Ф. Русової, які є у фонді Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка.....	7
Про життя і діяльність Софії Русової.....	8
Софія Русова і сучасники-педагоги: взаємовплив і порівняльний аналіз.....	15
Педагогічна спадщина С. Русової.....	18
С. Русова про	29
Педагогічна спадщина С. Русової і сучасна вітчизняна освіта.....	36
Увічнення пам'яті С. Ф. Русової.....	43
Афоризми та цитати Софії Русової	45
Іменний покажчик авторів публікацій	47

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Наукове видання

**СОФІЯ РУСОВА – «ХРЕЩЕНА МАТИ» УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

ДО 160-РІЧЧЯ ВІД НАРОДЖЕННЯ

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Укладач Калита В. Б., зав. науково-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка

Відповідальний редактор Макарова Г. Г., канд. пед. наук,
директор Наукової бібліотеки ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка

Наукова бібліотека Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т. Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів 14013

тел 8 (04622) 3-70-64 e-mail: biblioteka@chgpu.edu.ua